

LEKCE VII.

Jednání před Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku

Zpracovala: Andrea Rezková

Tématické okruhy: *Evropská úmluva o lidských právech. Evropský soud pro lidská práva (organizace soudu, stížnost, průběh řízení).*

Na mezinárodní úrovni institucionálně zabezpečují ochranu lidských práv a základních svobod jednak Výbor pro lidská práva, Komise pro lidská práva a její subkomise pro předcházení diskriminace a ochranu menšin, Komise pro odstranění rasové diskriminace a Výbor proti mučení v Ženevě, jednak **Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku**.

Evropská úmluva o lidských právech.

V rámci poválečné rekonstrukce byla v roce 1949 založena Rada Evropy, první evropská politická instituce, jejímž cílem se mimo jiné stala ochrana lidských práv a základních svobod. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, kterou Rada Evropy přijala, vytvořila první účinný regionální mechanismus ochrany lidských práv, v jehož rámci se smluvní státy zavázaly nejen plnit své smluvní závazky, nýbrž současně přiznaly jednotlivcům práva a svobody garantované mezinárodním právem.

4. listopadu 1950 se v Římě sešli ministři zahraničních věcí patnácti evropských států k podpisu úmluvy, která pak **vstoupila v platnost 3. září 1953**.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod vytvořila i odpovídající systém ochrany lidských práv, obsažených v úmluvě a protokolech. K projednávání stížností na porušení těchto práv ustavila **Evropskou komisi pro lidská práva** a **Evropský soud pro lidská práva**. První měla plnit smířčí úlohu, druhý vynášet rozsudky a vydávat posudky. **Výbor ministrů** pak v případě, že úmluva byla porušena, byl oprávněn rozhodnout o opatřeních, která musel vinný smluvní stát v určené lhůtě učinit.

S velkým zvýšením počtu smluvních stran úmluvy rostl i počet stížností na porušení lidských práv. Zatímco v r. 1981 zaregistrovala Komise celkem 404 žádostí, v roce 1983 jich bylo již 2037. Rovněž se zvyšoval počet nevyřízených případů.

Tyto a jiné okolnosti vyvolaly potřebu reformy kontrolního systému úmluvy. Došlo k ní přijetím Protokolu č. 11 v roce 1994. Koncem roku 1995 jej ratifikovalo 17 států, mezi nimi i Česká republika. Protokol na místo dosavadní Komise a Soudu ustavil jediný Soud, který vykonává funkce obou předešlých.

Doposud bylo přijato **13 dodatkových protokolů** k úmluvě.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je **mnohostrannou mezinárodní smlouvou**, kterou se její smluvní strany zavázaly k plnění určitých závazků. Charakteristický rys těchto závazků spočívá v uznání, že jednotlivci požívají určitá – lidská – práva a že jsou oprávněni podat stížnost proti vládě, jež tato práva porušila.

Smluvní státy jsou povinny přiznat každému, kdo podléhá jejich jurisdikci (tedy nejen svým vlastním občanům), práva a svobody uvedené v Úmluvě (článek 1).

Článek 1

Povinnost respektovat lidská práva

Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.

Do českého právního řádu byla Úmluva inkorporována vyhláškou č. 209/1992 Sb.

Úmluva nebyla sjednána za účelem nahradit vnitrostátní systémy ochrany lidských práv, nýbrž zajistit mezinárodní garanci, jež by byla určitým doplňkem k právům garantovaným národními právními řády. Proto také není možné zahájit řízení před Evropským soudem pro lidská práva dříve než jsou vyčerpány všechny vnitrostátní opravné prostředky.

Většina lidských práv a základních svobod garantovaných Úmluvou a jejími dodatkovými protokoly je **osobní** nebo **politické povahy**. Za nejdůležitější z nich lze považovat následující:

- právo na život
- právo na svobodu a osobní bezpečnost
- právo na spravedlivý proces ve věcech civilních a trestních – řádné soudní řízení, spravedlivé, veřejné a v přiměřené lhůtě, vedené nezávislým a nestranným soudem

- právo na účinné právní prostředky nápravy před vnitrostátním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností
- právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence
- právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství
- právo na svobodu projevu
- právo na svobodu shromažďovací a sdružovací (včetně svobody zakládat na ochranu svých zájmů odbory a vstupovat do nich)
- právo na uzavření manželství a založení rodiny v souladu s vnitrostátními zákony
- rovnost práv a povinností mezi manžely
- právo na pokojné užívání majetku
- právo na vzdělání
- právo svobody pohybu a právo zvolit si místo pobytu
- právo opustit kteroukoli zemi včetně vlastní

Další práva lze odvodit ze zákazů zakotvených v Úmluvě, jimiž jsou:

- zákaz mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení
- zákaz otroctví, nevolnictví a nucených nebo povinných prací
- zákaz potrestání za jednání, které nebylo v čase spáchání trestným činem podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva (zákaz retroaktivity)
- zákaz diskriminace při užívání práv a svobod garantovaných Úmluvou
- zákaz individuálního či hromadného vyhoštění státem jeho vlastních občanů
- zákaz hromadného vyhoštění cizinců
- zrušení trestu smrti.

Úmluva uznává, že v demokratické společnosti nemůže být většina těchto práv bez určitých omezení. Proto připouští, že některá omezení se mohou ukázat nezbytnými s ohledem na národní bezpečnost, hospodářský blahobyt, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochranu zdraví či morálky nebo ochranu práv a svobod jiných osob. Úmluva rovněž umožňuje státům, aby odstoupily od některých svých závazků v rozsahu přísně vymezeném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva. Přitom však nelze odstoupit od závazku respektovat právo na

život, od zákazu mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu, od zákazu trestu smrti, od zákazu otroctví a od zákazu retroaktivity trestních zákonů.¹

Článek 15

Odstoupení od závazků v případě ohrožení

1. V případě války nebo jakéhokoli jiného veřejného ohrožení státní existence, může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.

2. Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od článku 2, kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a článku 3, 4 (odstavec 1) a 7.

3. Každá Vysoká smluvní strana, využívající svého práva na odstoupení, bude v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních, která přijala a o jejich důvodech. Generálního tajemníka Rady Evropy bude rovněž informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.

Výběr některých práv:

Článek 2

Právo na život

1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není více než zcela nezbytné, při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
- c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

¹ Čapek, J.: Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva, Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 5-7

1. Ve věci podání č. 8416/78 tehdejší Komise dospěla k závěru, že přiznat plodu absolutní právo na život by bylo v rozporu s předmětem a cílem Úmluvy.
2. Ve věci Brüggemann and Scheuten, 1977, tehdejší Komise vyjádřila názor, že stát může stanovit určitá omezení práva na umělé přerušování těhotenství, aniž by tím porušoval právo na soukromý život těhotných žen.

Článek 6
Právo na spravedlivý proces

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

- a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;*
- b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;*
- c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;*
- d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výsledků svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;*
- e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.*

1. Ve věci Delcourt, A-11 (1970) Evropský soud pro lidská práva (ESLP) konstatoval: „Spravedlnost řízení v sobě zahrnuje především zahrnuje **zásadu „rovnosti zbraní“** (equality of arms, égalité des armes), tj. zásadu, že každá strana v procesu musí mít stejnou možnost hájit své zájmy a že žádná z nich nesmí mít podstatnou výhodu vůči protistraně. Zásadou rovnosti zbraní není ovšem požadavek spravedlnosti vyčerpán a tato zásada je pouze jedním z dílčích aspektů širšího pojmu spravedlivého procesu.“
2. Ve věci Pretto, A-71 (1983) ESLP konstatoval: „Veřejnost řízení chrání strany před tajnou justicí vymykající se kontrole veřejnosti; je také jedním z prostředků pro zachování důvěry k soudům.“
3. Podle rozsudku ve věci A-256 (1993) článek 6 Úmluvy přiznává mlčet a nikterak nepřispívat k vlastnímu obvinění.

Článek 8

Právo na respektování rodinného a soukromého života

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

1. Pojem „rodinný život“ zahrnuje též vztahy mezi blízkými příbuznými, včetně vztahů mezi vnuky a prarodiči, takže respektování takto pojatého rodinného života zahrnuje závazek státu jednat způsobem umožňujícím normální rozvoj těchto vztahů. Rodinný život zahrnuje nejen sociální, morální či kulturní vztahy, např. v oblasti výchovy dětí, ale též zájmy materiální povahy.
2. V rozsudku ESLP ve věci Leander, A-116, odst. 48 (1987), se uvádí: „Shromažďování informací o soukromém životě tajnou policií znamená zasahování do práva na respektování rodinného života.“
3. V rozsudku ESLP ve věci Modinos, A-259 (1993), se uvádí: „Zákaz mužských homosexuálních styků v soukromí mezi dospělými je porušením článku 8.“

Článek 10

Svoboda projevu

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

1. K otázce veřejné kritiky ESLP poznamenal (Lingens v. Rakousko, 1986): „Svoboda tisku nabízí veřejnému mínění jeden z nejlepších prostředků, jak poznat a posoudit myšlenky vedoucích politických představitelů. Obecněji – svoboda politické diskuse je skutečným jádrem pojmu demokratické společnosti, jež dominuje celé Úmluvě. Meze přípustné kritiky jsou proto širší u politika jako takového, než u soukromé osoby“ na rozdíl od soukromé osoby se politik nevyhnutelně a vědomě vystavuje přímé kontrole vlastních slov a gest jak ze strany novnářů, tak široké veřejnosti...Článek 10 odst. 2 umožňuje chránit pověst jiných ...a politik požívá této ochrany rovněž ...ale v takovém případě musí být požadavek ochrany poměřován zájmem svobodné diskuse o politických otázkách.“

Článek 14 Zákaz diskriminace

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnosti nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

1. V rozsudku ESLP ve věci Abdulaziz, Cabales a Balkandali, A-94 (1985), se uvádí: „Pokrok ve směru zrovnoprávnění žen a mužů je dnes důležitým cílem Rady Evropy a pouze velmi silné důvody mohou vést k rozhodnutí, že je slučitelné s Úmluvou rozdílné zacházení v této oblasti.“

2. V rozsudku ESLP ve věci Sunday Times, A-217 (1991), se uvádí: „Článek 14 zakazuje zacházet rozdílným způsobem, aniž by pro to bylo objektivní a rozumné zdůvodnění, s lidmi nacházejícími se ve srovnatelných situacích.“
3. V rozsudku ESLP ve věci Darby , A-187 (1990), se uvádí: „Rozdílné zacházení je diskriminačním při neexistenci „objektivního a rozumného odůvodnění“, tj. nesleduje-li „legitimní účel“ a není-li zde „rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným účelem“.

Evropský soud pro lidská práva

A. Organizace Soudu

Evropský soud pro lidská práva, vytvořený v souladu s Úmluvou ve znění Protokolu č. 11, se skládá ze soudců, jejichž počet se rovná počtu smluvních stran (v současnosti je jich 45). Neexistuje omezení týkající se počtu soudců, kteří mají stejné státní občanství. Soudci jsou voleni Parlamentním shromážděním Rady Evropy na dobu šesti let. Funkční období poloviny soudců zvolených v prvních volbách však uplynulo po třech letech, čímž bylo zabezpečeno obnovování funkčního období poloviny soudců v tříletých cyklech.

Soudci se účastní činnosti Soudu jako soukromé osoby a nezastupují žádný stát. Nemohou vykonávat činnost, která by byla neslučitelná s jejich nezávislostí, nestranností či s požadavky souvisejícími se stálým výkonem funkce. Jejich funkční období končí dovršením věku 70 let.

Plénium Soudu volí na tříleté období svého **předsedu**, **dva místopředsedy** a **dva předsedy sekcí**.

Soud se v souladu se svým Jednacím řádem dělí na **čtyři sekce**, o jejichž složení se rozhoduje každé tři roky s ohledem na různé právní systémy existující ve smluvních státech a též z hlediska potřeby vyváženého zastoupení jednotlivých regionů a pohlaví. Každá sekce má svého předsedu, z nichž dva jsou zároveň místopředsedy Soudu. Předsedům sekcí pomáhají a v případě potřeby je zastupují místopředsedové sekcí, volení příslušnými sekcemi.

V rámci každé sekce se na období jednoho roku vytvářejí výbory složené ze tří soudců.

V rámci každé sekce se na principu rotace vytvářejí **senáty** složené ze sedmi soudců; rozhodování senátu o určité stížnosti se vždy účastní předseda sekce a soudce zvolený za stát, proti kterému tato stížnost směřuje. V případě, že národní soudce není členem dané sekce, zasedá v senátu jako jeho člen *ex officio*. Členové sekce, kteří nerozhodují v určité věci jako členové senátu, se zasedání zúčastňují jako náhradníci.

Velký senát se skládá ze sedmnácti soudců. Předseda, místopředsedové Soudu a předsedové sekcí v něm zasedají *ex officio*.

B. Stížnost

Soudu lze předložit stížnost směřující **proti aktu státního orgánu**. Soud se nemůže zabývat stížnostmi vedenými proti jednotlivcům nebo nestátním institucím.

Stížnost lze podat na porušení některého z práv zakotveného Úmluvou. Stěžovatel musí být v tomto smyslu osobou poškozenou a v rámci českého právního řádu musí vyčerpat všechny možné opravné prostředky tj. ve *správním řízení* všechny opravné instance, je-li to možné tak včetně správní žaloby k soudu a posléze ještě ústavní stížnosti k Ústavnímu soudu ČR; v *soudním řízení* (at' již *civilním* či *trestním*) odvolací i dovolací (je-li v daném případě připuštěna) instance a rovněž posléze ústavní stížnost.

Stížnost musí být podána **ve lhůtě 6 měsíců** ode dne, kdy bylo stěžovateli (jeho právnímu zástupci) doručeno konečné vnitrostátní rozhodnutí (v ČR nejčastěji Ústavního soudu).

Oficiálními jazyky Soudu jsou **angličtina** a **francouzština**, stížnost je však možné podat i v úředním jazyce některé ze smluvních stran. Po prohlášení stížnosti za přijatelnou se vyžaduje používání jednoho z úředních jazyků Soudu, pokud předseda senátu, resp. velkého senátu neudělí výjimku.

Stížnost se projednává **bezplatně** a ve výjimečných případech je možné ji podat anonymně.

V souladu s článkem 47 Jednacího řádu Soudu je nezbytné, aby ve stížnosti:

- a) byl stručně shrnut **předmět stížnosti** a uvedeno, v čem stížnost spočívá;
- b) bylo uvedeno, **porušení** kterých práv zaručených Úmluvou je ve stížnosti namítáno;
- c) popsány **vnitrostátní právní prostředky nápravy**, které byly využity;

- d) uveden **seznam rozhodnutí** přijatých v dané věci obsahující datum přijetí každého rozhodnutí, název soudu, resp. jiného orgánu, který rozhodnutí vydal a též stručné **shrnutí obsahu samotného rozhodnutí**. K dopisu je třeba připojit úplné **kopie** těchto rozhodnutí.

Pokud se podává stížnost prostřednictvím advokáta nebo jiného právního zástupce, je třeba, aby byla připojena plná moc. Pro podání stížnosti není nutné, aby měl případný zástupce právnické vzdělání. Nicméně v pozdějším stadiu řízení musí být zástupce stěžovatele, pokud v tomto směru nebyla udělena výjimka advokátem nebo „komerčním právníkem“ (v ČR např. notářem) oprávněným vykonávat právnickou praxi v jednom ze stát, které ratifikovaly úmluvu.

Přestože individuální stěžovatelé mohou podat stížnost sami, doporučuje se, aby byli právně zastoupeni. Soud neposkytuje **právní pomoc** ve formě příspěvku na výdaje spojené s vypracováním stížnosti právníkem. V pozdějším stadiu řízení – pokud Soud rozhodne předat stížnost vládě příslušného státu a požádat ji o předložení písemného stanoviska – může být stěžovateli poskytnuta bezplatná právní pomoc, nemá-li dostatek prostředků na úhradu advokáta a za předpokladu, že poskytnutí bezplatné právní pomoci bude považováno za potřebné v zájmu zabezpečení řádného řízení.

C. Řízení před Soudem

Každý smluvní stát (mezistátní stížnosti) anebo jednotlivec (individuální stížnosti), který se považuje za poškozeného v důsledku porušení Úmluvy, se může obrátit přímo na Soud ve Štrasburku se stížností na porušení některého z práv zaručených Úmluvou jedním ze smluvních států.

Řízení před Soudem je veřejné. Ústní jednání, která se konají jen zřídka, jsou zpravidla veřejná, pokud senát, resp. velký senát ve výjimečných případech nerozhodne jinak. Stanoviska stran a veškeré další dokumenty předložené kanceláři Soudu jsou v zásadě přístupné veřejnosti.

Rozhodování o přijatelnosti

Každá individuální stížnost je přidělena jedné ze sekcí, jejíž předseda určí soudce zpravodaje. Po předběžném přezkoumání věci soudce zpravodaj rozhodne, zda bude stížnost předložena výboru složenému ze tří soudců anebo senátu.

Výbor může jednomyslně prohlásit stížnost za nepřijatelnou, anebo ji vyškrtnout ze seznamu případů, pokud může být takové rozhodnutí přijato bez dalšího projednání věci.

Individuální stížnosti, které nebyly výborem prohlášeny za nepřijatelné, nebo které soudce zpravodaj předložil přímo senátu, jakož i všechny mezistátní stížnosti, jsou posuzovány v senátech. Senáty rozhodují zpravidla samostatnými rozhodnutími jak o přijatelnosti stížnosti, tak o věci samé. V některých případech však může být o obou otázkách rozhodnuto současně.

Senáty mohou kdykoliv postoupit případ velkému senátu, pokud posouzení věci vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy, anebo pokud by vyřešení určité otázky mohlo vést k rozporu s dříve vydaným rozsudkem Soudu. Dotčené strany však proti tomu mohou podat námitku ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy byly vyrozuměny o úmyslu senátu postoupit věc velkému senátu. V případě postoupení věci probíhá řízení před velkým senátem stejným způsobem jako níže popsané řízení v senátu.

První fáze řízení je obvykle písemná, senát však může rozhodnout o konání ústního jednání; v takovém případě se zpravidla zároveň jedná i o otázkách týkajících se věci samé.

Rozhodnutí senátu o přijatelnosti jsou přijímána většinou hlasů. Musí být odůvodněná a veřejná.

Řízení ve věci samé

Po prohlášení stížnosti za přijatelnou může senát vyzvat strany, aby předložily další důkazy a písemná stanoviska, včetně případných stěžovatelových nároků na spravedlivé zadostiučinění. Může též nařídit veřejné jednání k opodstatněnosti stížnosti.

Předseda senátu může v zájmu řádného výkonu spravedlnosti vyzvat kterýkoliv smluvní stát, který není účastníkem řízení, anebo kteroukoliv zainteresovanou osobu odlišnou od stěžovatele, resp. jim povolit, aby předložili písemné stanovisko či aby se ve výjimečných

případech zúčastnily ústního jednání. Smluvní stát, jehož je stěžovatel občanem, je automaticky oprávněn účastnit se tímto způsobem na projednávání stížnosti.

Během řízení ve věci samé může prostřednictvím příslušného tajemníka probíhat jednání o smíru. Takové jednání má důvěrný charakter.

4. Rozsudky

Senáty rozhodují většinou hlasů. Soudci, kteří se zúčastnili projednávání věci, jsou oprávněni připojit k rozsudku své samostatné - souhlasné či nesouhlasné - stanovisko, anebo jen stručné prohlášení o nesouhlasu.

V tříměsíční lhůtě ode dne vyhlášení rozsudku senátem mohou strany požádat o postoupení věci velkému senátu, pokud případ vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu či aplikace Úmluvy nebo jejích protokolů, anebo jinou důležitou otázku všeobecného významu. Takové žádosti posuzuje panel pěti soudců velkého senátu, složený z předsedy Soudu a předsedů sekcí, s výjimkou předsedy sekce, v rámci které byl rozsudek senátu vynesena. V panelu zasedá též další soudce určený systémem rotace mezi soudci, kteří nebyli členy původního senátu.

Rozsudek senátu se stane konečným po uplynutí tříměsíční lhůty od jeho vyhlášení, případně dříve, prohlásí-li strany, že nebudou žádat o postoupení stížnosti velkému senátu, resp. po odmítnutí takové žádosti panelem pěti soudců.

Pokud panel vyhoví žádosti o postoupení věci velkému senátu, tento rozhodne o věci většinou hlasů, rozsudkem, který je konečný.

Zásadní skutečností je, že Evropský soud pro lidská práva rozhoduje ve vlastním rozsudku jednak o tom, zda **stát (smluvní strana) porušil úmluvu**, dále může na návrh stěžovatele přiznat **náhradu škody, resp. spravedlivé zadostiučinění (satisfakci) v penězích** jako kompenzaci za újmu stěžovatele, která mu vznikla v důsledku porušení úmluvy. Soud konečně rozhoduje o **náhradě nákladů a jiných výloh řízení**. Stát, který spor prohraje, je konečným rozsudkem vázán a musí své chyby napravit, nerespektování rozsudku se považuje za porušení mezinárodněprávního závazku.

Dohled nad výkonem rozsudků je svěřen Výboru ministrů Rady Evropy. Tento orgán je oprávněn kontrolovat, zda státy, uznané zodpovědnými za porušení Úmluvy, přijaly

opatření nutná ke splnění specifických nebo obecných povinností vyplývajících z rozsudků Soudu.

5. Poradní stanoviska

Soud může na žádost Výboru ministrů vydávat poradní stanoviska o právních otázkách týkajících se výkladu Úmluvy a jejích protokolů.

Rozhodnutí Výboru ministrů, kterým se Soud žádá o poradní stanovisko, je přijímáno většinou hlasů.

Žádosti o poradní stanoviska posuzuje velký senát, který přijímá tato stanoviska většinou hlasů. Každý soudce k nim může připojit své samostatné - souhlasné či nesouhlasné - stanovisko anebo stručné prohlášení o nesouhlasu.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva v oblasti rovného zacházení

Dosud bylo relativně málo podání obsahujících stížnosti na diskriminační praktiky, a proto je precedenční právo v otázkách diskriminace z důvodu pohlaví nebo z jiných důvodů, co do rozsahu omezené.

Často se to vysvětluje skutečností, že lidská práva zakotvená v Úmluvě jsou svou povahou občanská a politická, zatímco diskriminační praxe se s větší pravděpodobností vyskytuje v sociální a ekonomické oblasti, na kterou se úmluva nevztahuje.

Přesto Evropský soud pro lidská práva ve svých rozsudcích jasně uvedl, že ne každé rozlišování nebo rozdíly v zacházení představují diskriminaci. V belgickém "linguistickém" případě (rozsudek soudu z 23. července 1968) Soud uvedl, že orgány úmluvy musí stanovit ve vztahu k jakýmkoli tvrzením týkajícím se diskriminace, zda existuje srovnatelná situace, ve které se zacházení odlišuje, zda existuje cíl a rozumný vztah proporcionality mezi uplatněnými prostředky a cílem, kterého má být těmito prostředky dosaženo.

Ve zkušebním případě "paní Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Spojené království (rozsudek z 28. května 1985)" Soud dospěl k závěru, že vyhoštění manžela navrhovatelky ze Spojeného království představuje diskriminaci z důvodu pohlaví při zajištění práva navrhovatelky na respektování rodinného života. Soud vyslovil názor, že rozdíl v zacházení

mezi ženami a muži v tomto případě postrádá cíl a rozumné zdůvodnění. Dodal, že za situace kdy podpora rovnosti mezi pohlavími je jedním z hlavních cílů členských států Rady Evropy, rozdíl v zacházení z důvodu pohlaví by se mohl považovat za slučitelný s úmluvou jen pokud by byly předloženy závažné důvody.

Je třeba rovněž připomenout, že Soud uvedl, že smluvní strany mají, při zkoumání zda a do jaké míry rozdíly v jinak podobných situacích ospravedlňují rozdílné zacházení podle zákona, určitý "prostor pro posouzení" (rozsudek z 28. listopadu 1984 v případě Rasmussen v. Dánsko).

Z těchto rozsudků je zřejmé, že i když mají smluvní státy určitou možnost přistoupit k pozitivní akci aniž by tím porušily úmluvu, nemají žádnou povinnost k takové akci.²

Domácí písemná práce:

Domníváte se, že by se Turecko mělo stát členem Evropské unie? (min. ½ stránky A4).

Doporučené a použité prameny:

- Čapek, J.: Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva, Praha: Linde Praha a.s., 1995
- Flegl, V.: Ústavní a mezinárodní ochrana lidských práv, Praha: C.H.Beck, 1997
- Potočný, M.: Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část, Praha: C.H.Beck, 1996
- Informační materiály Evropského soudu pro lidská práva
- Internetové stránky občanského sdružení Ars Aequi et Boni
- Závěrečná zpráva skupiny expertů Rady Evropy zabývajících se pozitivní akcí ve prospěch žen a mužů, 2000

Právní předpisy doporučené k nastudování:

- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, č. 209/1992 Sb.

² Závěrečná zpráva skupiny expertů Rady Evropy zabývajících se pozitivní akcí ve prospěch žen a mužů, 2000

